

811.1

811.16'362

<https://doi.org/10.18485/sj.2024.29.1.20>

ВАЊА С. СТАНИШИЋ*
 Универзитет у Београду
 Филолошки факултет

Оригинални научни рад
 Примљен: 17. 10. 2023.
 Прихваћен: 12. 12. 2023.

ЗНАЧАЈ АЛБАНСКОГ ЈЕЗИКА ЗА РЕКОНСТРУКЦИЈУ ЈЕДНОГ БАЛТОСЛОВЕНСКОГ ПИТАЊА

Сливање вокала * \check{a} ~ * \check{o} , које је довело до преображаја позног ие. петовокалног троугла у четвороугао, што је карактеристично за северне ие. језике, постоји и у албанском језику и омогућава нам да из новог угла видимо специфичност словенског развоја. Резултати тога сливања – отварање артикулације кратких * \check{a} ~ * \check{o} доследно у /a/ и затварање дугих * \check{a} ~ * \check{o} с различитим степеном њихове лабијализације – обједињују албански с германским и балтским а супротстављају их словенском, у коме је развој био обрнут.

Кључне речи: северни индоевропски језици, балтословенски, прасловенски, протоалбански.

Добро је познато како је према једначењу ие. вокала *a ~ *o прасловенски првобитно припадао тзв. северном ие. ареалу, који су такође сачињавали балтски и германски језици. Према старијој („класичној”) индоевропеистици, заснованој на престижном статусу класичних језика, поменуто једначење представља преображај позног ие. вокалног троугла у четвороугао:¹

\check{i}	\check{u}		\check{i}	\check{u}
\check{e}	\check{o}	→	\check{e}	\check{o} / \check{a}
	\check{a}			

* vanjast61@gmail.com

¹ Упор. Станишић 2006: 142.

У новије време доведен је у питање фонолошки статус вокала *а, који је у прајезику имао само ограничене лексичке потврде и притом нема никаву морфонолошку улогу.² Самим тим, позни петовокални троугао класичне индоевропеистике функционално-фонолошки већ је био четвороугаон и вокал *а ту је, изгледа, био само потенцијална вредност.³ Па ипак, знатан број старих ие. језика сведочи о његовом раном укључењу у фонолошки систем и коначном уобличењу позног индоевропског петовокалног троугла. У том смислу, северни индоевропски језици пролазе управо описани развој од троугла у четвороугао, при чему је важну улогу ту играо управо вокал *а. У већини језика тог ареала самогласник /а/ је основни рефлекс једначења (сливања) кратких *а ~ *о. Од тога одступа једино словенски у којем је било обрнуто и такав особени развој био је предмет различитих схватања и тумачења у палеославистици.

Сливање вокала [о ~ а] једна је од најстаријих промена у прасловенском самогласничком систему, која је ареално још увек дијалекатска одлика северних индоевропских језика, али је по своме резултату издвојила словенске језике и означила завршетак балто-словенског раздобља. Нпр. пие. **h₃ék^w* > ие. **ok^w* > пбсл. **ak* > лит. *akis*, стсл. *око*; пие. **pótiš/pódis* > пбсл. **patis/padis* > лит. (*viš-*)/*pats*, стсл. (*гос-*)*подъ*; пие. **h₃éks* > ие. **aks* > грч. ἄξων, лат. *axis*, пбсл. **aši* > лит. *ašis*, стсл. *оць*; ие. **sal* > грч. ἄλς, лат. *sal*, пбсл. **sali* > стсл. *соль*.⁴

С обзиром на особен развој који је у овом случају словенски супротставио свим осталим северним језицима, неслагања међу стручњацима постоје око питања какав је могао да буде овај конвергентни рефлекс прасл. *[а/о], као и око последица ове промене. У старијој палеославистици преовладало је схватање како је паралелно ширем и отвореном карактеру вокала *е (који је пратио спуштање његовог тембралног парњака), првобитна вредност прасл. *о била артикулационо блиска вокалу /а/. Томе у прилог, с једне стране, могла би да говори и затворена артикулација балтског /а/ [â], а с друге позајмљенице између словенског и суседних језика (Бошкових: 34; Штибер: 18–20). Од 70-их година преовладало је, међутим, схватање како је и прасловенски имао такође вокал /а/, при чему се његова лабијална модификација појављује тек крајем прасловенског периода (VIII–IX в.) и „да се шири по читавој језичкој територији” (Лашкова: 75; Ким 2018: 1977). Фонетски-артикулационо таква вредност

² Реконструисан је у свега 20-ак глаголских корена и нигде у суфиксима и наставцима (Бекес 1991: 238, цит. према Пронк 2019: 122–123).

³ Његов главни извор био је ларингал, који представља мост према одговарајућим глаголским коренима, нпр. стинд. *bhájati* „ширити, распростирати”, грч. φαγεῖν „јести”, стсл. *богатъ* ~ стинд. *bhanákti*, јерм. *bekānem* „ломити”, фриг. *βεκος* „хлеб” < **b^hag-* / **b^heh₂g-* / **b^heg-*; лит. *dīeveris*, стсл. *дѣверь*, стинд. *devár* < **daǰǰér-* / **dh₃iuer-* ~ **deh₃i-* „(распо)делити”; стинд. *hamsá-*, грч. *χῆν*, лат. *anser*, ствнем. *gans*, лит. *žąsis*, стсл. *гъсь* ~ грч. *χῆσκα*, лат. *hiāre*, лит. *žióti*, стсл. *зѣнати* < **ǵ^hans-* / **ǵ^hh₂n-* / **ǵ^hHi-* (Пронк 2019: 134–136).

⁴ Реконструкција наведених протоие. облика (пие.) с почетним ларингалом овде је дата према Роналду Киму (2018: 1977).

је тумачена као некакво мутно [â, oâ], али је фонолошки она схватана као /a/, како су то чули сви суседи Словена [Schenker 1995: 81].⁵ По изричитој тврдњи Владимира Журављова (1986: 163), ако је *кратки, доњи, неојезни* вокал и био лабијализован – то је била само његова факултативна одлика. Фонолошки то је била фонема /â/, без обзира каква је могла да буде њена фонетско-артикулациона природа.

Главни аргумент за такво схватање јесу поменуте позајмљенице између словенског и суседних језика. упор. у славизмима: виз.грч. Σκλαβηνοί, лат. *Scлаui* = стсл. **словѣнѣ**; имена словен. племенских вођа у византијским изворима VI–IX в. као што су нпр. Περάγαστος, Δαβραγέαζας „Пирогост, Добројазда”; мађарски славизми типа *kakas, azstal* „кокош, сто(л)”; фински славизми типа *akkuna, tappara* < прасл. *окъно, *тороџ итд. Да је ту реч о најстаријем слоју словенских позајмљеница види се по томе што је у историјским русизмима акцентовано рус. *á* постало у финском /â/: *paasma, raamat* < рус. *на́смо* (струс. *повѣсмо* „врста пређе”), *gráмота*.⁶

И обратно, исту слику показује вокализам у облицима туђих речи у словенским језицима. У лексици: струс. збирно *лопъ* „Лапонци” < фин. *Lappi* „Лапонија” (Фасмер II: *лопъ*), *кораблъ*, *сотона* < грч. *καράβιον, σατανᾶς; олѣтаръ, оцѣтъ, поганѣ* < лат. *altare, acetum, paganus*; *постѣ* < гот. *fastan*, ствнем. *fasto*. У топонимији: *Солун, Костур, Комор, Пореч* < Θεσσαλονίκη (Σαλον[ίκη]), *Καστορία, Cattarum, Parentium*.

Овакво инсистирање на статусу прасловенског рефлекса сливених кратких *[a/o], како је то показао Милан Михаљевић, подразумева и тезу о његовој „делабијализацији”. Насупрот традиционалном схватању Шевелова и Карлтона о помућеном (лабијализованом) карактеру тога заједничког рефлекса, за Мареша је делабијализација била управо кључ и узрок стапања *a* и *o*. Стога он ту промену и назива „делабијализацијом самогласника” говорећи дословце како је доследно вршење те делабијализације била у суштини прва словенска гласовна промена. Допушта, међутим, да је делабијализација поступна, тј. проглашава је за тенденцију која у првом налету делабијализира самогласник /o/, а после и високи самогласник /u/ (Михаљевић 2002: 133–134). Одатле је Михаљевић отишао корак даље подржавши оно схватање у палеославистици које у датом случају раздваја балтски и словенски. Инсистирајући на чињеници да потпуни обрнути паралелизам у једначењу *a/ā, o/ō* постоји само између словенског и германског, Михаљевић истиче како се „прије сматрало да је четворински суслав балтославенски, али данас већина истраживача мисли да су се у бал-

⁵ Претпостављени прасл. четвороугао Шевелов бележи као [i, u : ea, oa], Карлтон као [i, u : æ, a]; ширу и отворену артикулацију другог пара Јакобсон бележи као [ɛ, a], док је Лампрехту најважније било да означи помућеност вокала /a/ [â] (Михаљевић 2002: 33–34).

⁶ Штибер: 18–19.

тичким језицима стопили само кратки *a* и *o*, а дуги су остали различити” (с позивањем на литавски у којем је дуго **ō* у неким случајевима могло да пређе у дифтонг [uo]). А пошто је развој кратких *a* и *o* ту подударан с германским, стапање *a/ā, o/ō* „не може бити заједничка балтославенска изоглоса”... јер то „вриједи и за германске и за индоиранске језике”. С коначним закључком како је то стапање „provedeno neovisno” и како је то „примјер каснијега успоредног развоја међу сродним језицима” (Михаљевић 2002: 138).

Проширивање ове појаве и на индоиранске језике, које би у датом случају требало да релативизује њен значај као северне индоевропске изофоне, овде је само формалне природе, пошто је сливање *a/ā, o/ō* у индоиранском системски другачије од северноевропског. Тамо су се изгубили самогласници средње висине, те су се сви основни самогласници *e/ē, o/ō, a/ā*, слили у *a/ā*, при чему је позни ие. вокалски троугао ту очуван у облику *i/ī, u/ū, a/ā*.⁷ Стога остаје чињеница да у северним ие. језицима имамо подударно сливање кратких **a* ~ **o*, које је изазвало такође истоветан поменути преображај тога позног ие. вокалског троугла. Иако одговарајући подударно повезани развој дугих **ā* ~ **ō* обједињује само германске и словенске језике, он би ипак тешко могао да буде употребљен као противаргумент који би могао да релативизује схватање о системским везама с балтским језицима у оваквом развоју самогласничког система у северним ие. језицима. Пре свега зато што је квантитет млађа фонолошка опозиција у прајезику која је дивергентно обликовала коначни изглед појединих ие. језичких породица, те је развој дугих самогласника могао дати доста особене рефлексе у појединим језицима.

У том смислу, ако пођемо од поменуте делабијализације, ми ту још увек не видимо специфично словенски развој, пошто такву промену краткога **o* имају сви. Зато је „прва словенска гласовна промена” била условљена управо особеним променама у квантитету самогласника. Оно што је издвојило словенске језике из балтословенске празаједнице јесте обрнут развој квантитетске опозиције у односу на све језике северноевропског ареала. Док у очигледно старом алб. и нгрч. славизму *karrutē*, кароџта налазимо делабијализацију балтословенског типа⁸, у одговарајућем цсл. облику **корыџо** налази се већ чисто словенска делабијализација **ū* > /y/. Стога се прасловенски облик мора реконструисати као **koryto*. Ако, пак, претпоставимо да је у најстаријем слоју славизама прасловенски такође имао чисто /a/, то нам онда намеће и поделу на два хронолошка стања – старије (које би се могло схватити као још увек балтословенско) с доследном делабијализацијом у славизмима и млађе општесловенско стање с лабијализацијом краткога **a* > /o/, при чему у поме-

⁷ Упор. Јацерони 1993: 104–105.

⁸ Творбени паралелизам **корыџо** и **копыџо** говорно би о могућем девербативном значењу: према **копыџо** – **копачи**, тако и **корыџо** – (***ко**)**рыџи**. Упор. летон. *karaite* „кашика” (ЭССЯ 11: **koryto*).

нутом славизму *karrutë*, кароџта имамо и још увек очуван лабијализовани вокал **ū*, који је ту очигледно старији од дифтонгоидне делабијализације у немачком славизму *Faistriz* < **bystrica*.⁹ Зато је убедљивије старо схватање које у словенском подразумева лабијализацију кратких **a*, **o*. Тај њихов првобитни рефлекс по свему судећи није био чисто /*o*/, али је за Словене он био лабијализован. Само тако се може разумети парадокс да су сви околни суседи Словена тај самогласник чули као /*a*/, а Словени искључиво као /*o*/.

Лабијализација кратких **a*, **o* може се тако разумети као саставни део особене словенске тенденције ка затварању артикулације кратких вокала и отварања дугих. То је разлог што у прасловенском **koryto* насупротив алб. и нгрч. *karrutë*, кароџта имамо само делабијализацију дугог вокала **ū* > /*y*/. Она је у прасловенском системска појава и тешко да је спроведена самостално и независно од осталих северних ие. језика у којима је било обрнуто. Без обзира што у балтском, како изгледа, не постоји поменути подударно повезани обрнути развој дугих **ā* ~ **ō*, који обједињује германске и словенске језике, балтски у целини с германским обједињује подударно затварање артикулације дугих **ā*, **ō*: лит. *dūoti*, лет. *dôt* (*duôt*) – стсл. **ДАТИ** (**dō-*); лит. *móteris* 'жена' (старије *mótē*), прус. *mūti* 'мати', као и стенгл. *mōdor* – стсл. **МАТИ** (**māter*); лит. *brolis*, прус. *brote*, гот. *broþar* – стс. **БРАТ(Р)Ъ** (**b^hrāter*); лит. *sodinti* 'садити', као и *suodys* 'садња', лет. *suōdrēji* – стсл. **САДИТИ** (**sād-* каузатив од **sēd-* 'седети')¹⁰.

Додатну потврду како је ту реч о системским односима међу северним ие. језицима у преображају квантитета самогласника пружа и албански језик. Као што је добро познато, ту су се кратки **a* и **o* изједначили такође у корист првог:

алб. *acar* 'оштро, грубо' < **aker-* (грч. *ἄκρον* 'врх', лит. *ašrūs* 'оштар', стсл. **ОСТРЪ**); алб. *ashkë* 'ивер' < **aks-* (синд. *ákṣa-* 'оса, осовина', грч. *ἄξων*, лат. *axis*, лит. *ašis*, стсл. **ОСЪ**); алб. *natë* 'ноћ' < **nok^w-t-* (лат. *nox*, стсл. **НОШТЬ**, гот. *nahts*, лит. *naktis*, спир. *innoch* 'ноћас'); алб. *barrë* 'бреме, товар; трудноћа, бременитост' праалб. сингуларизована множина **barnā* с најближом паралелом у гот. *barn* 'дете' < **b^hog-n* (изведеница од корена **b^her-*: лит. *bėrnas* 'младић, слуга', грч. *φέρμα* 'бреме, бременитост')¹¹.

Судбина дугих самогласника у албанском је, међутим, сложенија. Дуги самогласници **ā*, **ō* укрестили су се ту с дугим **ē* у особеном развоју **ā* ~ **ē* > /*o*/, **ō* > /*e*/. Особено отварање артикулације дугога **ō* > /*e*/ на први поглед делује крајње необично: алб. *tetë* „8” (**oktō-ti*) – грч. *ὀκτώ*, лат. *octō*, лит. *aštuoni*, синд. *aṣṭā/w*, гот. *ahtau*; *ngjesh* „опасати” (праалб. **en-īōs-*) – ав. *yāṅhayeiti*, грч. ζῶστίρ, ζῶστρον (= стсл. **ПОЯСЪ**), лит. *jūosti*, (такође цсл. **ПАСАЛО**, рус. *опоясать* (Фасмер: *пояс*)). Међутим, као што је показао Владимир Орел (2000: 9–10), дуго **ō* доживело је у суштини дифтонгизацију и потом делабијализацију **ō*

⁹ О чему говори и дуже чување „јерија” управо у југоисточним областима јужнословенске територије, упор. Вуковић: 93; Бошковић: 44–45; Стојков: 105–185.

¹⁰ За наведене примере упор. Ким 2018: 1978; Јанг 2017: 490.

¹¹ Станишић 2006: 140, 142; Станишић 2012: 202; Орел 1998 [*acar*, *ashkë*, *barrë*, *natë*].

> /ue/ > /e/, при чему је старија, прелазна лабијална фаза тога развоја очувана на почетку речи: алб. *vesh* „ухо” < **ō̄s-*: грч. *ὠς*, лат. *auris*, лит. *ausis*. Она се може разумети као првобитни прелаз **ō* > **uo* > /ue/ и по свему судећи биће у вези с особеном албанском лабијализацијом дугих **ā*, **ē* > /o/:

алб. *mos* „немој” – грч. *μῆτε* < **mē* k^{ve} „не и” (од негације **mē* потврђене и у стинд. *mā*, фриг. *ме*, јерм. *mi*); алб. *ngroh* «топло» < **grē-*: стсл. *грѣхъ*.

Први пример (алб. *mos*), који иначе представља једну од најпознатијих лексичких веза албанског језика с југоисточним, аријско-грчко-јерменским ие. ареалом,¹² додатно осветљава ареални карактер сливања **ā* ~ **ē* какво постоји и у грчком језику (упор. јонско-атичко *μήτηρ* – лат. *māter*). Па ипак, за разлику од грчког померања артикулације **ā* > /ē/, у албанском се, по свему судећи, најпре одиграо развој „словенскога” типа – спуштање дугога **ē* према **ā*. Међутим, с крупном разликом и у односу на словенски – с раном лабијализацијом која иначе одликује албанско дуго **ā*: алб. *kollë* „кашаљ” < **kāsl-*: лит. *kosulys*, цел. *кашьль*; алб. *motër* „сестра” < **māter-*. О њеној старини говори чињеница да она постоји само у домаћим речима и нигде у позајмљеницама: *kohë* „време” – стсл. *часъ* < **k^hēsos*, насупротив грцизму *shpellë* „пећина” < *σπήλαιον*. За разлику од њега, прелаз **ā* > /o/ још увек се среће у позајмљеницама из грчког, нпр. *mollë* „јабука” < *μᾶλον*, *mokër* „воденични камен” < *μᾶχανά* (у лексички лат. порекла тога већ нема: *kunat* „девер” < *cognātus*, *mëkat* „грех” < *peccātum*) (Топали 2007: 93).

Према сливању **a* ~ **o* албански језик се, дакле, показује као првобитно северни ие. језик, док је особено сливање дугих **ō* ~ **ē* могло наступити у балканском периоду његовог развоја и повезано је с преображајем опозиције по квантитету код **e* – **ē* у опозицију по лабијалности → [iе – џе]. И ту препознајемо делимичну подударност са словенским развојем. Пошто је сливање **a* ~ **o* нарушило статус високих вокала то је довео до спуштања њихових обележја, при чему је у словенском то било могуће само код **e* [iе-]. Ову вертикалну повезаност албанског језика и са северним ареалом и с југом (у првом реду с грчким) употпуњује и заједничка дифтонгизација (и коначна делабијализација) **ū*. Притом је системско затварање артикулације кратких вокала у словенском довело и до уникатне појаве словенских полугласника *ь*, *ъ* из **ī*, **ū*, док су ти кратки високи вокали у албанском начелно опстали (али ће пре бити да су и ту они првобитно спустили своја обележја и прешли у дифтонге **ei*, **eu*).¹³

¹² Упор. Станишић 2006: 143, 282.

¹³ Пада у очи да се примери краткога **ī* не могу увек разликовати од истоветног алб. рефлекса дифтонга **ei*, нпр. алб. *lidh* „везати” < **liġ-*: лат. *ligō* (Топали 2000: 58) (у дубљој реконструкцији корен **leiġ-*, чији дифтоншки карактер показују грч. дијал. *λοιγώντιαν* и лит. *laigōnas* „шурак”, као и укр. *полигáтися* „спојити се, повезати се” (Гамкрелидзе/Иванов 1984: 806). Исто тако, почетни палатовелар у алб. *gjmë* „сан” из **sup-no-* (грч. *ὑπνος*, лат. *somnus*, стсл. *сѣнь*)

Као што је овде било показано, подударно сливање вокала *ǎ ~ *ǫ, које је довело до преображаја позног ие. петовокалног троугла у четвороугао, налази се и у албанском језику, и допуњује слику о његовим разноврсним и бројним лексичким везама с германским и балтословенским, које иначе спадају у животну важну аутохтону лексику албанског језика, на основу чега се он показује као некадашњи члан северног ие. ареала.¹⁴ Резултати тога сливања – отварање артикулације кратких *ǎ ~ *ǫ доследно у /a/ и затварање дугих *ā ~ *ō с различитим степеном њихове лабијализације – обједињују албански с германским и балтским а супротстављају их словенском, у коме је развој био обрнут.

Увођење албанског језика у ову проблематику осветлило је чињеницу да одвојено сагледавање судбине кратких *ǎ ~ *ǫ и дугих *ā ~ *ō пренебрегава њихову системску повезаност у северним ие. језицима, међу које је првобитно спадао и протоалбански. Више од тога, оно је разјаснило и чињеницу да је прасловенски са својим обрнутим развојем ових кратких и дугих вокала првобитно заузимао средишњи положај у оквиру тога северног ие. ареала (иновативни центар), чију је некадашњу јужну периферију, како се из свега реченог види, чинио протоалбански.

ЛИТЕРАТУРА

- Бекес 1991:** R. S. P. Beekes, Review of Bammesberger (ed.) 1988, *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik*, 33, 237–245.
- Бекес 1995:** R. S. P. Beekes, *Comparative Indo-European Linguistics, An Introduction*. Amsterdam – Philadelphia.
- Бошковић 2000:** Р. Бошковић, *Основи упоредне граматике словенских језика*. Фонетика, морфологија, грађење речи, Београд: „Требник”.
- Вуковић 1974:** Ј. Вуковић, *Историја српскохрватског језика*. I дио: Увод и фонетика, Београд: Научна књига.
- Гамкрелидзе/Иванов 1984:** Т. Гамкрелидзе, В. В. Иванов, *Индоевропейский язык и индоевропейцы*, Тбилиси.
- Гринберг 2017:** Marc L. Greenberg, „Slavic”, *The Indo-European languages* (ed. by М. Каповић), Routledge Second edition.
- Журављов 1986:** В. К. Журавлев, *Диахроническая фонология*, Москва.

може се разумети само преко првобитног облика *seup-no- (које подразумева сличну дифтоншку фазу као и алб. *gjer* „супа” према стинд. *uīše* и лит. *jūšė* „јуха, рибаља чорба”).

¹⁴ Упор. Станишић 2012.

- Јанг 2017:** Steven Young, „Baltic”, *The Indo-European languages* (ed. by M. Kapović), Routledge Second edition.
- Ким 2018:** R. I. Kim, The phonology of Balto-Slavic. *Handbook of Comparative Indo-European linguistics*, 41.3, De Gruyter Mouton, Berlin / Boston 2018, pp. 1974–1986.
- Лацерони 1993:** Romano Lazzeroni, „Sanskrit”, *The Indo-European languages* (ed. by A. G. Ramat and P. Ramat), London – New York [98–124].
- Лашкова 2010:** Л. Лашкова, *Историјска фонологија словенских језика*, Београд: Филолошки факултет.
- Михаљевић 2002:** М. Mihaljević, *Slavenska poredbena gramatika. I dio: uvod i fonologija*, Zagreb: Školska knjiga.
- Орел 1998:** V. A. Orel, *Albanian Etymological dictionary*, Leiden, Boston, Köln.
- Орел 2000:** V. A. Orel, *A Concise Historical Grammar of the Albanian Language*, Leiden, Boston, Köln.
- Пронк 2019:** Tijmen Pronk, Proto-Indo-European *a, *Indo-European linguistics*, 7, 122–163.
- Станишић 2006:** В. Станишић, *Увод у индоевропску филологију*, Београд: Чигоја штампа.
- Станишић 2012:** В. Станишић, О северним индоевропским везама албанског језика, *Praslovenska dialektizacija v luči etimoloških raziskav. Ob stoti obletnici rojstva akademika Franceta Bezlaja, Zbornik referatov z mednarodnega znanstvenega simpozija v Ljubljani, 16–18. septembra 2010 (uredili Metka Furlan in Alenka Šivic-Dular)*, Ljubljana, 199–211.
- Стојков 1993:** Ст. Стојков, Българска диалектология. Трето издание (под редакција на М. Сл. Младенов), Софија: БАН.
- Топали 2000:** Kolec Topalli, *Shndërrime historike në sistemin zanor të gjuhës shqipe*. Tiranë: „Тоена”.
- Топали 2007:** Kolec Topalli, *Fonetika historike e gjuhës shqipe*, Tiranë: „Dituria”.
- Фасмер 1987:** М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, I–IV, Москва (перевод и редакција О. Н. Трубачева).
- Шенкер 1995:** A. Schenker, *The dawn of Slavic. An Introduction to Slavic phonology*. Yale University.
- Штибер 1979:** Zdzisław Stieber, *Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich*, Państwowe wydawnictwo naukowe, Warszawa.

THE IMPORTANCE OF THE ALBANIAN LANGUAGE FOR THE RECONSTRUCTION OF ONE BALTO-SLAVIC ISSUE

Summary

The merging of vowels **ǣ* ~ **ǫ*, which led to the transformation of late Indo-European pentagonal triangle into a quadrangle, which is characteristic of the northern Indo-European languages, exists also in the Albanian language. The results of this fusion – the opening of the articulation of short **ǣ* ~ **ǫ* consistently in /a/ and the closing of long **ǣ* ~ **ǫ* with different degrees of their labialization – unite Albanian with Germanic and Baltic and contrast them with Slavic, in which the development was reversed.

The introduction of the Albanian language into this issue shed light on the fact that a separate analysis of the fate of short **ǣ* ~ **ǫ* and long **ǣ* ~ **ǫ* neglects their systemic connection in the northern Indo-European languages, among which Proto-Albanian was originally included. More than that, it clarified the fact that Proto-Slavic, with its reverse development of these short and long vowels, originally occupied a central position within that Northern Indo-European area (innovative center), whose former southern periphery, as can be seen from all that has been said, represented Proto-Albanian.

Keywords: Northern Indo-European languages, Balto-Slavic, Proto-Slavic, Common Slavic, Protoalbanian.

Vanja S. Stanišić